

Státní zdravotní ústav

Centrum zdraví a životních podmínek
KMVP

ZPRAVODAJ

Drogového informačního centra

55

PROSINEC 2007

Alkohol u ústavně léčených pacientů závislých na jiných psychoaktivních látkách

Nešpor K (1,3), Csémy L (2,4), Scheansová A (1), Matanelli O. (1)

1. Psychiatrická léčebna Bohnice
2. Psychiatrické centrum Praha
3. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví
4. Státní zdravotní ústav

Souhrn

Závislost na alkoholu se v našem souboru vyskytovala u čtvrtiny mužů ústavně léčených pro drogovou závislost. U 53 % osob se alkohol podílel na vzniku recidivy drogové závislosti. Zkušenost s alkoholem i první opilost většinou předcházely zkušenosti s jinými látkami (mimo tabáku). Tyto výsledky nás utvrdily ve stávající praxi doporučovat lidem závislým na nealkoholových drogách i abstinenci od alkoholu.

Klíčová slova: Alkohol – Drogová závislost – Rizika – Prevence

Úvod

Zneužívání alkoholu v dospívání je spojeno s vyšším rizikem zneužívání jiných psychoaktivních látek, jak o tom svědčí i data z české populace (Nešpor a Csémy, 2002). Lze předpokládat, že alkohol je pro zneužívání jiných návykových látek rizikovým činitelem a navíc že se uplatňuje vliv společných rizikových činitelů (např. nevhodná síť sociálních vztahů). Prakticky důležitou otázkou je, jakou roli hraje alkohol u lidí, kteří už mají vytvořenu závislost na jiné psychoaktivní látce. Údaje ze zahraničí svědčí o tom, že velká část závislých na nealkoholových drogách zároveň zneužívá alkohol (např. Byqvist, 2006). Alkohol vstupuje do rizikových interakcí s jinými látkami a zvyšuje riziko předávkování, typicky u opiátů a benzodiazepinů (např. Pfab a spol., 2006). Ovlivnění alkoholem je samo o sobě rizikovým činitelem ve vztahu k násilnému jednání (např. Fendrich a spol., 2006). Alkohol může v tomto směru navíc zesilovat účinky jiných psychoaktivních látek, což se pak může projevit agresivitou nebo jiným nebezpečným jednáním. To je případ interakce alkoholu a budivých látek (Sobel a Riley, 1997). Alkohol také zhoršuje prognózu u pacientů závislých na opiátech při substituční léčbě metadonem (Stenbacka a spol., 2007). MDMA mírní tlumivý efekt alkoholu, ale nezlepšuje psychomotorické dovednosti. Mladý řidič tak může nabýt dojmu, že je schopen bezpečně řídit, i když je opak pravdou (Dumont a spol., 2007). Schopnost řídit motorové vozidlo také pronikavě zhoršuje kombinace alkoholu a marihuany, i když tyto látky působí jiným způsobem (u marihuany např. dochází k výpadkům pozornosti). Navíc je v populaci nitrožilních uživatelů drog značně rozšířena infekční hepatitida (zejména typu C) a alkohol pronikavě zhoršuje průběh tohoto onemocnění (Duggan a Duggan, 2007).

Materiál a metody

Původní dotazník jsme administrovali ústavně léčeným mužům, kteří vyhledali léčbu pro závislost na nealkoholových drogách. Počet osob byl 64.

Před léčbou preferovaná psychoaktivní látka: Budivé látky včetně pervitinu 23%, opiáty: 5 %, marihuana 5 %, jiné látky a kombinace více látek: 67 %.

Věk respondentů činil v průměru 25,7 let, SD=6,9.

Výsledky

- První zkušenost s alkoholem ve věku: $X=14,2$, $SD=1,6$
- První zkušenost s jinou drogou (kromě tabáku) ve věku: $X=16,6$, $SD=6,2$
- V kolika letech poprvé opilý: $X=15,4$, $SD=4,0$
- Působil alkohol problémy v rodině, při studiu, v práci, ve zdravotní oblasti? Ano=34 %, ne=66 %
- Jestliže působil alkohol problémy, v kolika letech poprvé? $X=16,8$, $SD=4,4$
- Poškození tělesného nebo duševního zdraví alkoholem: ano=22 %, ne=78 %
- Diagnostická kritéria pro závislost na alkoholu: Ano=25 %, ne=75 %
- Kombinoval pití alkoholu a braní drog: Ne=22 %, zřídka=23 %, občas=36 %, často=19 %
- Alkohol nastartoval recidivu drogové závislosti: Ano=53 %, ne=47 %

Diskuse

V našem vzorku mužů ústavně léčených pro závislost na nealkoholových drogách se u 25 % osob souběžně vytvořila závislost na alkoholu. Navíc více než polovina z nich označila alkohol, jako faktor, který spustil recidivu drogové závislosti. U 78 % docházelo ke kombinaci alkoholu a nealkoholových drog.

Je třeba připustit, že náš soubor není reprezentativní pro českou populaci závislých. Je možné, že do ústavní léčby se dostanou těžší a chroničtější formy závislosti, než je tomu u ambulantního léčení nebo v populaci neléčených. I tak lze ale z uvedených údajů vyvodit určité praktické závěry:

1. Alkohol představuje přinejmenším pro část lidí závislých na nealkoholových drogách značné riziko sám o sobě, vede u nich ke vzniku kombinované závislosti na alkoholu a drogách a může spustit recidivu drogové závislosti. Tyto závěry by neměly překvapit, protože alkohol působí v mozku na stejné receptorové systémy jako opiáty nebo budivé látky.

2. Zjištěné výsledky nás utvrdily v naší praxi doporučovat lidem závislým na nealkoholových drogách i abstinenci od alkoholu. To je důležité i pro jejich tělesné zdraví, už s ohledem na vysoký výskyt hepatitidy typu C v populaci českých drogově závislých.

Nepřekvapuje, že zkušenost s alkoholem a zkušenost s alkoholem jako s drogou (tj. opilost) většinou předcházely zkušenostem s jinými látkami mimo tabáku.

Za klinicky nejzávažnější zjištění považujeme skutečnost, že u plných 53 % se alkohol podílel na vzniku recidivy drogové závislosti. Toto zjištění je o to závažnější, že mezi těmi, kdo recidivu spouštěnou alkoholem nevedli, se patrně ocitli respondenti, kteří nezažili recidivu jen proto, že se před ústavní léčbou o abstinenci ani nepokusili.

Na okraj dodáváme, že podle klinických zkušeností se alkohol podobně negativně uplatňuje u velké části patologických hráčů.

Kasuistika

Pan J. P. byl přijat ve věku 54 let překladem ze záchytné stanice. Tam se dostal pro sebevražedné tendence. Pacient zneužíval drogy včetně hašiše, pervitinu a opiátů nejméně od svých 18 let, kromě toho byl závislý na tabáku. Na drogy si vydělával homosexuální prostitucí a krádežemi, byl opakovaně trestán. V době přijetí byl omezen ve způsobilosti k právním úkonům a v plném invalidním důchodu.

K okolnostem nynějšího pobytu sděluje: „Dříve jsem bral drogy, s tím jsem přestal. Kamarád mi poradil, abych místo toho chlastal. Ale ten chlast je horší.“

Každý den údajně vypil 5–6 krabic vína a litr vodky. Pil celý den. Takto prý pil asi rok. Tyto údaje nemusely být zcela validní, pacient mohl uvádět vyšší dávku alkoholu, aby dostal vyšší dávky léků. Při přijetí mu bylo špatně a potil se. Myslel, že by to vyřešil sebevraždou, ale při vstupním vyšetření už bez suicidálních tendencí. Odvykací stav se podařilo zvládnout clomethiazolem. Na ultrazvukovém vyšetření vysloveno podezření na hepatopatii, pro to svědčily i jaterní testy (bilirubin 87.9 umol/l, ALT 1.57 ukat/l, AST 2.87 ukat/l, GMT 6.20 ukat/l, alkalická fosfatáza 6.65 ukat/l). Toxikologické vyšetření na amfetaminy, opiáty a konopí bylo krátce po přijetí negativní, pacient byl ale pod vlivem alkoholu. Kromě toho již dříve zjištěna chronická hepatitis typu C. Psychologické vyšetření konstatuje deterioraci intelektu u patrně již premorbidně slaboduchého. Z ústavní léčby odchází pacient 23. den proti radě lékaře.

Závěr

I když náš soubor může být poněkud specifický, získané výsledky potvrzují správnost naší stávající praxe doporučovat závislým na nealkoholových drogách naprostou abstinenci nejen od drog, ale také od alkoholu.

Literatura

Byqvist S. Patterns of drug use among drug misusers in Sweden. Gender differences. *Subst Use Misuse*. 2006; 41(13):1817-35.

Duggan JM, Duggan AE. Alcohol and hepatitis C. *Med J Aust*. 2007;187(1):47-48. Plný text na www.mja.com.au/public/issues/187_01_020707/dug10121_fm.html

Dumont GJ, Valkenberg MM, Schoemaker R, Buitelaar JK, Van Gerven JM, Verkes RJ. Acute MDMA and ethanol interaction effects on psychomotor performance. *Br J Clin Pharmacol*. 2007;63(4):503.

Fendrich M, Mackesy.Amiti ME, Goldstein P, Spunt B, BrownsteinH. Substance involvement among juvenile murderers: Comparisons with older offenders based on interviews with prison inmates. *Int J Addict*. 1996, 30(11):1363-1382.

Nešpor K., Csémy L. „Průchozí“ drogy. Co by měli vědět rodiče a další dospělí, kteří se starají o děti a dospívající. Praha: Státní zdravotní ústav v nakladatelství Fortuna 2002;. 28. Volně na www.drnespor.eu.

Pfab R, Eyer F, Jetzinger E, Zilker T. Cause and motivation in cases of non-fatal drug overdoses in opiate addicts. *Clin Toxicol (Phila)*. 2006; 44(3):255-9.

Sobel BFX; Riley AB. The interaction of cocaine and alcohol on schedule-controlled responding. *Psychopharmacology*. 1997; 129:128-134.

Stenbacka M, Beck O, Leifman A, Romelsjo A, Helander A. Problem drinking in relation to treatment outcome among opiate addicts in methadone maintenance treatment. *Drug Alcohol Rev*. 2007; 26(1):55-63.

Ze starého tisku:

Proti kořalečnímu moru

Otevřený list důst. Bratřím kněžím a učitelům

Vynalézavost lidská napomáhá a usnadňuje člověku dosáhnouti žádané cíle. Kněžstvo naše vytklo si za cíl: ke střízlivosti přivést dobrý a nábožný lid česko-slovanský a osvobodit ho od Krčmářů. Cíle tohoto nelze jinak dosáhnouti, leda odnaučíme-li ho navštěvovati krčmu; ale musíme mu nahraditi požitky krčmové něčím, co je zdravé i příjemné a snadno mu přístupné i dosažitelné. **A t o t o n ě c o j s o u š u m i v é b o n b o n y.** Já jich užívám pár roků a s dobrým svědomím doporučuji je každému. Pohár 8 - 6 decil. výtečného nápoje z bonbonku takého stojí 2 kr., piši dva krejcarey. Šumivé bonbony tyto vytiskly z užívání pálené nápoje v továrnách, dílnách, v kancelářích ve Francii a Německu svojí lácí a výbornými účinky, neboť hasí příjemně žízeň, podporuje zdraví, napomáhajíce stolici a nahrazují drahé lihoviny. Užívání těchto bonbonů odvede, silně doufám, lid náš od pití kořalky. V tomto očekávání doporučuji drahým pp. Bratřím, aby u lidu svého a tímto Božím darem učinili pokusy. Dejte si přesně donést cenník o těchto bonbonech, z kterého se obšírněji o nich poučíte; žádejte ho na panu Maršnerovi z Prahy, Ferdinandova tř. č. 35; za druhé povzbuzujte lid svůj, aby si opatřil čerpáky, nádoby dřevěné, které by s sebou nosil, aby kde přijde k vodě, příjemný, chutný nápoj připravit si mohl. Bonbon do vody puštěný za 1 - 2 minuty se rozpustí, čistým náčiním - i proutkem se zamíchá, a šumivo a s milým požitkem se vypije. „Na zdraví!“

Rom. Zaymus
farář v Bytčici na Slovensku.

V nemocnici alkoholiků. Nemocnice sv. Anny v Paříži, asyl to alkoholiků. Pověstný francouzský likér, absint, vyžaduje si do roka tisícových obětí na lidech všeho druhu. Dveře asylu pařížského se téměř nezavírají - démon Alkohol přivádí sem stále nové a nové stoupence své, kteří pro svět a život aspoň dočasně jsou ztraceni. Tři lékaři u stolu sedící poslouchají klidně blábolení starého opilce, co zatím skupina alkoholiků prožívajíc veškerý trapný průběh otravy alkoholem, od zuřivého řádění do úplného vysílení a tupých snů, nevšímá si již ani mladíka zcela spitého, jež sem dva strážcové přivádějí; hlídač s klíči v ruce čeká, aby nemocné, a jsou to těžce, snad nezhojitelně nemocní - odvedl po první prohlídce lékařské do kobek, kde by se uklidnili a nebyli více nebezpečni okolí svému. Obraz plný realizmu působí dojmem mohutným, nezapomenutelným.

Ilustrovaný svět, 1903

(Zdroj: Zdravovědný kalendář 2007, Miroslav Huptych)

Tučňák s mačetou a „veselé“ Vánoce

Blíží se Vánoce a svátek svatého Silvestra, muže počestného a zdrženlivého. Místo kýčovitých obrázků opentlených lahví nabízím syrovou realitu.

Návštěva velitelství sovětských vojsk

Jeden muž se za hlubokého socialismu vypravil na zdejší velení sovětských vojsk. Žádal, aby ho přestali sledovat. Je zajímavé, že byl zdvořile vyslechnut a do protialkoholní léčby se s paranoidní alkoholickou psychózou dostal až později. Asi na velitelství neměli přehled, koho sledují a koho ne.

Dobrá rada nad zlato

Jiný muž s paranoidní alkoholickou psychózou zavolal na policii, že po něm Rusové střílejí. Policisté si mysleli, že žertuje, a poradili mu: „Tak po nich střílejte taky!“

Mimozemské civilizace

Další muž halucinoval Martřany, kteří z nějakého důvodu zatoužili po jeho sádrovém obvazu. Aby předešel amputaci své končetiny, sádru Martřanům přičinlivě drobil.

Politické halucinace a zoologické zvláštnosti

Jiný gentleman zažil invazi úplně maličkých Leninů, kteří k němu proudili oknem. Mnohem častější než Leninové jsou všelijaká zvířátka, např. myši domácí a kočky. I ne jeden pejsek k nám zabloudil. Zoologicky zajímaví byli agresivní tučňáci vyzbrojení mačetami.

Alkoholoví červi

Muž středního věku se k nám dostal po té, co si stěžoval záchranné službě na podivný hmyz. Z jeho očí vylézali červi v takovém množství, že je nestačil zašlapovat.

No přece dlaždičky!

U nově přijatého pacienta s odvykacím stavem po alkoholu jsem chtěl zjistit, jestli má halucinace. Zeptal jsem se ho proto, co vidí na stropě. „Nic,“ odpověděl podrážděně muž, „jenom dlaždičky.“ Dlaždičky na stropě nemáme a ani bych nedoporučoval je tam dávat. Co kdyby se některá odlepila.

Obestřeno tajemstvím

Jiný pacient cosi plně sbíral z počítačové klávesnice. Když se ho lékařka, zeptala, čím že se to zabývá, ohleduplně odpověděl: „Radši vám to neřeknu, vy byste se bála.“ Poté, co se jeho stav zlepšil, si už nepamatoval, co hrozného tehdy viděl.

Vysavač kanibal

Jiný člověk byl ve svém bytě pronásledován vysavačem, který ho chtěl vcucnout. Bohužel jsem se zapomněl zeptat na značku onoho přístroje, abych před ním mohl veřejnost varovat. Tak si alespoň dovolím varovat před alkoholem.

Vánoce nejsou legrace

Nejeden z našich pacientů vzpomíná na své alkoholické vánoce s mrazením v zádech. Např. otec rodiny na Štědrý den odběhl koupit nějakou drobnost a vrátil se po dvou dnech v zuboženém stavu. Často se stává, že peníze určené na dárky lidé propijí nebo prohrají v automatech.

Během vánočních a novoročních svátků mívá z pochopitelných důvodů většina psychiatrických a protialkoholních ambulancí zavřeno. Přitom je to období hodně rizikové. Reklamní průmysl vtíravě vnucuje rychlé návody na štěstí a pohodu. Tyto návody nefungují. Na člověka, který nemá peníze, rodinu, duchovní ukotvení a ještě je závislý o Vánocích tím více doléhá samota a smutek.

Příznivou zprávou je to, že v Praze fungují i o Vánocích nebo na Silvestra Anonymní alkoholici (viz www.sweb.cz/aacesko). Je to velmi důležité, protože hodně lidí v tyto dny potřebuje dobrou společnost. Další možností je v krizi zavolat na některou linku telefonické pomoci (jejich seznam najdete na www.linkyduvery.cz).

Originální pohlednice

Asi nejméně obvyklý vánoční pozdrav jsem dostal od bývalého pacienta. Byly to jeho v té době už normální jaterní testy.

Přeji vám střízlivé Vánoce.

Prim. MUDr. Karel Nešpor, CSc.
www.drnespor.eu

Rizika hazardních her

- Kriminalita (zpočátku krádeže doma, později zpronevěry, krádeže atd.).
 - Roste riziko problémů s alkoholem i drogami.
 - Homosexuální prostituce u chlapců.
 - Deprese, úzkosti.
 - Vyšší riziko sebepoškozování.
 - Rodinné problémy, rozvody, osamělost.
 - Vyšší riziko násilí ze strany jiných osob.
 - Zanedbávání práce nebo školy a kvalitních zájmů.
 - Zaostávání v sociálních dovednostech u dětí a dospívajících.
 - Rozvoj patologického hráčství
 - Sociální problémy včetně bezdomovectví.

PF 2008